Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences

ISSN: 1306-7877 e-ISSN: 2147-5644

Hukuk Dili ve Belirsizlik
The Law Language and Uncertainty

Zeliha GADDAR

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Çankırı, Türkiye

Dr., Çankırı Karatekin University, Faculty of Literature

Çankırı, Turkey

zgaddar@karatekin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-4707-8895>

Makale Bilgisi / Article Information

<http://dx.doi.org/10.29238/tbd.2007.43556>

Makale Türü / ArticleTypes: Araştırma Makalesi / ResearchArticle

Geliş Tarihi / Received: 13.05.2020

Yayın Tarihi / Published:25 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / PubDateSeason: Haziran / June2020

Cilt / Volume: 28

Sayfa / Pages: 261-272

Copyright © Publishedby Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of SocialSciences.

Allrightsreserved www.toplumbilimleri.com

Hukuk Dili ve Belirsizlik

Öz

Toplum düzeninin, toplumsal yaşamın, toplumsal ve bireysel iletişimin sağlanması için temel olgu dildir. Kişiler dil yeteneğini kullanarak düşünce ve duygularını adlandırır ve anlamlandırır. Toplumsal yaşamda ilişki ve iletişim zorunludur. Dilin yanında en ilkel toplumlarda bile toplumsal yaşamı kolaylaştıracak, koruyacak ve düzeni sağlayacak din, ahlak, töre ve hukuk gibi kurallara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kurallar içinde en önemlisi hukuktur. Çünkü hukuk sadece emredici kuralları değil aynı zamanda kurallara uyulmaması durumunda cezayı öngörür. Bu nedenle hukuk, adalete yönelik bir toplumsal yaşam düzeni olarak tanımlanır. Görülüyor ki dil ve hukuk toplumsal yaşamın devamlılığı için olmazsa olmazlardandır. Ancak hukuku da var eden olgunun dil olduğunu göz ardı etmemeliyiz.

Zaman içinde meslek gruplarına göre dil farklılıkları oluşmuştur. Söz konusu meslek gruplarına ait olmayan kişiler tarafından bu dilleri anlamak zor hatta imkânsız hale gelmiştir. Gündelik dilde kullanılmayan sözcüklerin hâkimiyeti altında olan hukuk dili anlaşılması en zor mesleki dillerden biridir.

Bu çalışmanın amacı hukuk dilinin özel bir dil olduğunu göstermenin yanında Türk hukuk dilinin genel özelliklerini araştırmak ve toplumsal kuralların yazılı bütünü olarak kabul edilen hukuk metinlerinin belirsizliklerine dikkat çekmek ve yalınlaştırılmasının önemi üzerinde durmaktır.

Anahtar Kelimeler: Hukuk Dili, Türk Hukuk Dili, Belirsizlik, Yalınlaşma, İletişim.

The Law Language and Uncertainty

Abstract:

Language is the basic phenomenon for ensuring social order, social life, social and individual communication. People name and express their thoughts and feelings by using their language skills. Relationship and communication are imperative in social life. Besides language, rules such as religion, morality, custom and law were needed to facilitate, protect and maintain social life in even the most primitive societies. The most important of these rules is the law. Because the law stipulates not only the mandatory rules but also the penalty if the rules are not followed. Therefore, law is defined as a social life order for justice. It can be seen that language and law are indispensable for the continuity of social life. However, we should not ignore that language is a phenomenon that creates law.

Over time, language differences occurred according to occupational groups. It has become difficult or even impossible to understand these languages by people who do not belong to the occupational groups in question. The language of law, which is dominated by

words that are not used in everyday language, is one of the most difficult occupational languages to understand.

The aim of this study is to show that the law language is a special language, as well as to investigate the general features of the Turkish law language and to emphasize the uncertainties of the law texts, which are accepted as the written whole of social rules, and to emphasize the importance of simplification.

Key Words: Law Language, Turkish Law Language, Uncertainty, Simplification, Communication.

Giriş

Ferdinand Saussure “dil bir sistemler sistemidir” demiştir. Dünya varoluşundan itibaren insanlar evreni anlama mücadelesi içinde olmuştur. İnsan evrende varoluş çabası içinde kendini anlatma ve anlama ihtiyacı duymuştur. Bu nedenlerle diller ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen sistemler sayesinde insanlar kendilerini anlatabilme ve anlayabilme imkânı bulmuş ya da bu şekilde olduğunu zannetmektedir. İletişimi sağlayabilmek adına ortaya çıkan dil zamanla meslek gruplarının gelişmesiyle anlaşılmaktan uzak meslek dilleri şeklini almıştır. Hukuk dili, tıp dili, öğretmen dili vb. gibi.

Burada biz hukuk dili üzerine çalışmamızı şekillendireceğiz. Toplumsal yaşamda varolabilmek ve yaşamın kaosa dönüşmemesi için yazılı hâle getirilmiş kuralların tümüne verilmiş addır hukuk. Yazılı toplumsal kuralları anlayamazsak ya da anlamada güçlük çekersek içinden çıkılmaz bir kargaşaya doğru sürükleniriz. Kanunun gerek muhaliflerinin gerekse destekçilerinin birleşmesi gereken ortak nokta hukuk değerler sisteminde bireysel hak ve özgürlüklerin anlaşılabilir düzeye gelmesi yaklaşımının vurgulanmasıdır.

“Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz; düşünce iyi anlatılmazsa yapılması gerekenler iyi yapılamaz, töre ve kültür bozulur, adalet yanlış yola sapar, şaşkınlık içine düşen yurttaş ne yapacağını bilemez, bunun içindir ki; hiçbir şey dil kadar önemli değildir.” (Aşçıoğlu, 2001)

Dilin yanlış kullanılması neticesinde anlaşma gerçekleşemez. Kişiler arası iletişimde başvurulacak en önemli araç olan dilin yanlış kullanımı tarihsel süreç içinde de yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en etkileyici örneklerinden birini aşağıda verebiliriz;

“III. Selim; bilgili ve saygın bilim adamı Şanizade Atâullah Efendi’yi sadrazam hakkında dedikodu ettiği suçlamasıyla sürgüne gönderir. Bir süre sonra da bağışlar. Padişah buyruğunu götüren görevli, heyecandan şaşırıp, “itlakınıza (affınıza) ferman getirdim” diyeceği yerde “itlafınıza (idamınıza) ferman getirdim” diyince Atâullah Efendi kötüleşir ve ölür. (İstanbul Ansiklopedisi, 1. cilt, Atâullah Efendi)

Evrensel olarak hukuk dili gündelik dilde hiç kullanılmayan veya gündelik anlamlarının dışında kullanılan sözcüklerle yüklenmiş bir dildir. Yani bir grup içinde o gruba ait olmayanları bilinçli ya da bilinçsiz olarak dışlayan özel bir dil veya iletişim yöntemi olarak tespit edilmektedir. Hukuk biliminin ancak alanında uzman olanların anlayabileceği ya da kullanabileceği kendine ait bir dili vardır. Birey kavram bilgisi kadarıyla hukukî olayları anlayıp çözebilir. Hukuk bilim dalının özel dilini bilmeyen kişi olayları anlayıp kavrayamaz. Bu nedenle insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik olan dili iletişim amaçlı kullanamaz.

“Tarihî geçmişi, ait olduğu milletin engin kültür birikimini ve müstesna inkişaf kabiliyeti sebepleriyle hukuk dili, yazı dilinin en zor, en ağır ve en girift çeşidini oluşturur. Çünkü Türk hukuk dili, hem çok eski bir geleneğe sahip hem de nadir değişebilen yapısı vardır.” (Aydemir, 2010: 20)

Anlaşılabileceği üzere hukuk dilinin en dikkat çekici özelliği güç anlaşılan bir dil olmasıdır. Kullanılan ağır ve gösterişli dil hukuk, hukukçular ve halk arasında uçurumlar açmakta bir nevi set oluşturmaktadır. Bahsi geçen dil metinlerinin çoğunluğu Arapça ve Farsça sözcüklerden oluşmaktadır. Dolayısıyla uzman olmayanlarca bu dilin kullanılması ve yorumlanması zordur. Türk dili geçmişten günümüze sahip olduğu söz varlığı ve terimsel alt yapısı ile hukukî kuralları ve olayları ifade edebilecek yeterliliğe sahiptir. Bu çalışmanın amacı tarihsel geçmiş ve gelişimi itibarıyla zengin kültürel alt yapıya sahip Türk hukuk sisteminin söz varlığı, söz dizimsel yapısı göz önünde bulundurularak ağır ve karmaşık bir tür olduğunu vurgulamaktır. Bunun yanında belli dönemlerde uygulanan dil politikaları ile söz varlığı ve terimlerde belli değişiklikler yapılmaya çalışılsa da; dilin değişimi ve gelişimi incelendiğinde hukuk dilinin birçok yönden bu parametrelere kapalı olduğu söylenebilir.

Dolayısıyla bu makale ile başta fertlerin toplumsal kuralları anlaması gerekliliğinin kaçınılmaz olduğu ve bahsedilen gerekliliğin toplumda herkesin anlayabileceği bir hukuk dili ile mümkün olabileceği gerçekliğini yansıtmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan örnek kanunlar; TC Anayasası, Türk Medenî Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’dur.

Cumhuriyet Dönemi Türk Hukuk Dili Türkçeleşme Süreci

12 Temmuz 1932 tarihli dil devrimi ile Türkçeleşme süreci hız kazanmıştır. Bu süreçle de *“diğer bilim ve ihtisas dallarında olduğu gibi hukuk alanında da dilin ve terimlerin Türkçeleşmesi yoluna gidilmiştir”* (Aydemir, 2010: 25). *“Bu amaçla 1934 yılında yabancı kökenli hukuk terimlerine karşılık olarak yaklaşık 160 yeni terim türetilerek kullanılmak üzere önerilmiştir.”* (Zülfıkar, 2006: 314) 13. yüzyıl gibi köklü bir tarihî geçmişe sahip İslam

Hukukundan Batı Hukukuna geçerken İslam Hukukunun dili Laik Hukukun dili olarak devam etmiştir. Bu nedenle hukuk dilimiz hâlâ Arapça sözcüklerin hâkimiyetindedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Harf Devrimi ve diğer reformlar gibi dil açısından birçok aşamalardan geçmiştir. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu” 1945 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Bu, “Teşkilat-ı Esasiye Kanununun tam anlamıyla yeni Türkçeye yapılan bir çevirisidir.”(Cumhuriyetin 75 Yılı, 2000) *“Türk Dil Kurumunun çabalarına karşı olan akımın en önemli göstergesi 1945 yılında çevirisi yapılarak Anayasa olarak benimsenen Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 1924’ de yazılan eski ve Arapça-Farsça sözcüklerle dolu olan hali 1952’ de tekrar edilmesidir. Yani böylece 1945’ te Türkçeleştirilmiş olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 1952’ de eski haline getirilmiştir ve kullanımdan çıkarılmış olan birçok Arapça sözcük tekrar Anayasaya sokulmuştur.”* (Dil Devriminin 3 Yılı, 1962: 49) 1960 ihtilali sonrasında ordu bir süreliğine yönetime el koymuştur. *“ Milli Birlik Komitesi yönetimi döneminde Türkçeye saygının en önemli sonucu yeni Anayasa’ nın dilinde görülmüştür. 1961 Anayasasıyla hukuk diline çok sayıda Türkçe sözcük ve terim kazandırılmıştır.* (Dil Devriminin 3 Yılı, 1962: 67)

12 Eylül 1980 askeri yönetimiyle birlikte mevcut Anayasa kısmen değiştirilmiş, sonraki süreçte 1982 Anayasası kabul edilmiştir. 1982 Anayasası oldukça net ve açık bir Türkçe ile yazılmıştır. Ancak diğer kanunlar genellikle Arapça ve Farsça sözcüklerin kapsamı altındadır. Aşağıda birkaç örnek verelim:

“Bir fesat heyetine maksadını icra için silah, cephane, bıçak, bomba veya nakleden veya hazırlayan veya ecnebi memleketlerden Türkiye’ ye sokan yahut gizleyen veya taşıyan kimseler muvakkaten ağır hapse konulur.” CK, M:150)

“İlamın infazına müteallik mahkuma salahiyyetli merci tarafından kanun dairesinde tebliğ olunan her türlü muamele müruru zaman keser. Bundan başka şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalarda ilamın infazı için mahkûmun yakalanması dahi müruru zamanı keser.” (CK, M: 114)

“Mahkeme maznunun bizzat hazır bulunmasına ve ihzar veya tevkif müzekkeresiyle zorla getirilmesine her vakit karar verebilir” (CMK, M: 229)

Cumhuriyet Dönemindeki Türkçeleştirme çabaları sonucunda hukuk dilinin Türkçeleşmesi konusunda büyük adımlar atıldığı görülmektedir. Ancak bu gelişmelerin yerleşmesi uzun zaman aldığından, dilde sadeleşmenin hukuk diline yansması kolay olmamıştır. Arapça, Farsça ve Batı kökenli sözcükler hâlâ kullanılmaktadır. Bunun yanında Arapça ve Farsçadan Türkçeye sözcük artık girmediği görülmekle birlikte; girmiş olan yabancı kökenli kavramların yerine Türkçe kavramların yerleşmesi yönünde yetersiz kaldığı

görülmektedir. Hukuk dilinde eskiye nazaran yeni türetilen çok sayıda Türkçe kavram kullanılması umut veren gelişmelerdendir.

İnceleme

İnsan, dili iletişim amaçlı kullanabilme yetisine diğer varlıklardan ayrılan bir özellik olarak sahiptir. Ancak zaman içinde farklı mesleklere göre aynı mesleğe mensup olmayanların anlayamayacağı özel meslek dilleri ortaya çıkmıştır. Öğrenmen dili, mühendis dili, tıp dili gibi hukuk dili de anlaşılmasız olan dillerden biridir.

Hukuk dilinin en dikkat çekici hatta en bariz özelliği ağır ve karmaşık yapısı nedeniyle yazı dilinin en anlaşılması güç şeklini oluşturmaktadır. Toplumsal yaşamın gereği olan hukukî düzenin sağlanması için oluşturulan kanun ve kuralların anlaşılabilir olması kişilerin kaosa sürüklenmesinin önüne geçmek adına önemlidir. Bu nedenle gündelik dilde hiç kullanılmayan ya da bilinen anlamları dışında kullanılan sözcüklerle dolu dil olan hukuk dili; hukuk kurallarını en açık haliyle verebilmeli ki hukuk ve hukuki yaptırımlar anlaşılabilir olsun.

Şöyle ki hukukî yaptırımlar, kanunlar topluma hitap ettiği için herkes tarafından anlaşılabilir olmalıdır. Bu nedenle hukuk dilinin günlük kullanılan toplum dilinin özelliklerini taşıması zaruridir. Sadece hukukçuların anlayabileceği, yorumlayabileceği bu dilin tanımını yaparken karmaşık söz diziminden, eski dilsel yapılardan, alışılmadık cümle kullanımlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Tiersma'ya göre, hukuk dilinin çok fazla sözcüklü, uzun ve karmaşık tümcelelerle bezenmiş olmasının nedeni olarak değişen dünya ve aynı konuda ortaya çıkabilen değişik durumlara alt kavram ve sözcüklerin aynı olayla ilgili bir yazışmaya eklenmesi ve bu yazışmadan eskiden yer alagelmış olan hiçbir bilgi kavram ve koşulun çıkarılmaması gösterilmektedir. (Tiersma, 1999: 58)

Türk hukuk dilini eski-yeni Türkçe dilsel yapısına uymayan Arapça ve Farsça tamlamalar oluşturmaktadır. Arapça, Farsça ya da bunların yanında Batı dillerinden alınmış sözcüklerle oluşturulan, toplumsal yaşamı düzenleyen, kolaylaştıran hukuk yazılıp konuşulurken yanlışlıklar yapılmasına neden olmuştur. Nedeni ise bu sözcüklerin Türkçe dilsel yapısına uygun olmamasıdır. Hukuk ile dil toplumun varolabilmesi için olmazsa olmazlardandır. Hukuk kurallarını anlamakta güçlük çekilirse toplumun belirsizlik duygusuyla sürüklenmesinin önüne geçilemez. Günümüzde halen Türk hukuk dilinde kullanılan bahsi geçen kavram, tamlama ve cümle örneklerini aşağıda gösterelim:

“Sözleşmeden doğan şufa, iştirâ ve vefa haklarının bulunduğu hallerde de sözleşme yapma hürriyeti önceden yapılan bir hukuk işlemi ile kısıtlanmaktadır.” (Oğuzman - Seliçi, 2001: 405)

“Borcun tamamı belli ve muaccel ise alacaklı kısmen ifayı reddedebilir. Alacaklı kısmen ifayı kabul ederse, borçlu borcun kendisi tarafından ikrar olunan kısmını ifadan kaçınamaz.” (TBK, M: 84)

“Kanun yararına bozma, istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı başvurulana olağanüstü bir kanun yoludur.” (CMK, M:309)

“ Nizamname sarahaten müsait olmadıkça ruzname haricinde karar verilemez.” (MK, M:60)

“Bütün hallerde mücrimin yaşı, akli haleti, esbabı muhaffife ve tekerrür hususları bu sıra takip olunmak şartıyla en sonra nazara alınır.” (CK, M:29)

“ Kimse hürriyetine ferağ edemediği gibi kanuna veya adabı umumiyeye mugayir surette takyid dahi edemez.” (MK, M:23)

Ahvali şahsiye beyyineleri: Kişisel durum kanıtları (MK, M: 29)

Butlan: *“Bir hukuki işlemin geçerli olabilmesi için hukuk düzenine uygun hukuk ve onaylanabilir olması gerekir. Hukuk düzeninin onaylamadığı bir hukukî işlem kurucu unsurları tam olsa bile geçerli olarak hüküm ve sonuç doğurmaz. Hukukî işlemin hukuk düzenine uygun olabilmesi için her şeyden önce kanunun emredici hükümlerine ve ahlaka uygun olması gerekir. Bunun dışında hukukî işlem şahsiyet haklarını ihlal etmemeli, kamu düzenine ve ön görülen şekil şartlarına uygun olmalı, konusu imkânsız olmamalıdır. Bu özellikleri taşımayan hukukî işlemlere uygulanan müeyyide butlan müeyyidesidir.”* (Akıncı, 2006:122)

Cebrî icra: *“Cebrî icra prensip itibarıyla, eda ilanlarının devletin bu husustaki teşkilatı tarafından zorla yerine getirilmesidir ve İcra Hukukunun kanununu teşkil eder.”* (Oğuzman - Barlas, 2005: 238).

Cürüm: Yeğin suç (CK, M:1)

Fekketmek: Kaybetmek, yok etmek (TCK)

Halefiyet: *“Başkasına ait borcu ödeyen bir kişinin bir kanun hükmüne dayanarak alacaklının yerine geçmesine halefiyet denir.”* (Akıncı, 2006:255)

Hiffet (Hafiflik): *“Emeğine kıymet vermemek, yaptığı işin sonuçlarını düşünmemek anlamına gelir. Fakat zarar görenin genel bu durumda olması şart değildir. Somut olayda öyle davranması yeterlidir.”* (Akıncı, 2006:118)

Hissi-i Temettü: Kazanç payı (MK, M:334)

İztırar (zaruret) hâli: *“Bir kimsenin kendisini ya da üçüncü kişinin şahsına veya malvarlığına yakın bir tehlike olmasıdır.”* (Akıncı, 2006:149)

İcap, Mucip, Gaip: “İcap, sözleşme yapmaya yönelik bir irade beyanıdır. İcapta bulunan kişiye mucip denir. Gaip ise hazır olmayan demektir.” (Akıncı, 2006:78-80)

İddet müddeti: Kanunî bekleme süresi, kadının boşanmasından sonra yeniden evlenmesi için beklediği süre (MK)

İhraz: “Bir kimsenin sahipsiz bir malın mülkiyetini iktisap etmesi taşınırlarda sahiplenme (ihraz), taşınmazlarda işgal adı verilen fiillerde olur.” (MK,M:767-707), (Oğuzman-Barlas, 2005:167)

İhtiyati haciz: Önlem olarak haciz işlemi (İİK, M: 259)

İkrah: “Bir kimseye zorla hukukî işlem yaptırmaktır.” (Akıncı, 2006:113)

İktisabı Müruruzaman: “Kanunda öngörülen şartlarda, belirli bir zamanın geçmesi ile de bir kimsenin mülkiyet hakkını kazanmasına iktisabı müruruzaman (kazandırıcı zaman aşımı) denir.” (Oğuzman-Barlas, 2005: 167)

Karine: “Bilinen bir olgudan (olgulardan), bilinmeyen bir olgunun çıkartılmasıdır.” (Yılmaz, 2003: 167)

Kaza-i Rüşt: Mahkeme kararı ile ergin sayılma (MK, M:12)

Mücbir Sebep: “Davranışta bulunan kişinin iradesi dışında meydana gelen, karşı konulması ve öngörülmesi mümkün olmayan ve kaçınılmaz bir biçimde zararlı sonucun ortaya çıkmasına yol açan sebeptir.” (Akıncı, 2006:143)

Mücrim: Suçlu (CK, M:6)

Müruru Zaman: Zaman aşımı bir hakkın kullanılması için verilen yasal sürenin geçmiş olması (BK)

Nispi Muvazaa: “Burada ise taraflar, aslında bir hukuk işlemi yapmak istemekte fakat bu işlemin üçüncü kişiler tarafından farklı bir şekilde anlaşılmasını arzu etmektedir.” (Akıncı, 2006:100)

Sükutu Hak: Bir hakkın düşmesi (BK, M:24)

Taliki ve İnfisahi Şartlar: “Hukukî işleme yaptığı işleme yaptığı etkiye göre şart taliki (erteleyici) şart ve infisahi (bozucu) şart olarak ikiye ayrılır.” (Akıncı, 2006:269)

Teselsül: “Zincirleme borçluluk da diyebileceğimiz teselsül, birden fazla kişinin aynı bir borcun tamamının borçlusu olmasını ifade eder.” (Öncel-Kumrulu, Çağan, 1995:84)

Tevdi Hakkı: “Alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlunun, borçlanılan edimi bir üçüncü kişiye teslim etmek suretiyle borcundan kurtulmasıdır.” (Akıncı, 2006:219)

Zaman-ı Rücu : Geriye dönüş (TCK)

Zilyetlik: “Eşya üzerinde fiili hakimiyet olarak tarif edilebilir.” (Akıncı, 2003:252)

Zımni Feragat: Açıkça belirtmeden vazgeçmek (BK)

Görüldüğü gibi yukarıda sadece örnek gösterebilmek adına bir kısmına değindiğimiz hukuk kavramlarını anlamak ve yorumlamak son derece güçtür. Kişiler kavram bilgisi kadar hukukî kuralları anlayıp çözebilir.

Doğru ve amaca uygun düşüncenin temelini kusursuzca kullanılan kavramlar oluşturur. Arapça ve Farsça kökenli kelimeler örgüsünden oluşan hukuk dilinin dikkatimizi çeken diğer bir hususu ise alanın uzmanı kişilerin bir kelimeyi sözlük anlamının dışına çıkararak başka anlamda kullanmalarıdır. Kavramlar şekilsel olarak günlük dilde bulunan ifadelerle birebir örtüşen ifadeler içermesine rağmen anlambilimsel şekli ile farklılaşmalar gösterir. Örnek olarak aşağıdaki kavramları verebiliriz.

Kabahat: Uygunsuz hareket, çirkin, yakışsız davranış, suç, kusur, töhmet. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: Hafif hapis, para cezası veya meslek ve sanattan alıkonulma ile cezalandırılan suç. (TDK, GTS,2005)

Örnek: “*Suçlar; cürüm veya kabahattir.*” (CK, M:1)

Tasarruf: Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: Bir hakkın kullanımı, işlem. (Taylan, 1982:171)

Örnek: “*Temyiz kudretine sahip olmayan kimsenin hayatın olağan akışına uygun tasarrufları batıl değildir.*” (MK, M:15)

Sabit: Yerinden oynamayan, yerini değiştirmeyen, durağan. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: İspat edilmiş. (Taylan, 1982: 171)

Örnek: “*Resmi sicil ve senetlerin doğru olmadığı oluncaya kadar, münderecatı ile amel olunur.*” (MK, M:7)

Kaza: Can veya mal kaybına, zararına, neden olan kötü olay. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: Yargı. (TDK, GTS,2005)

Örnek: “*... Birlikte hareket edenler herhalde davaya bakan mahkemenin daire-i kazası dahilinde müşterek bir ikametgah göstermeye mecburdurlar.*” (H.U.M.K, M:44)

Ecel: Hayatın sonu, ölüm zamanı. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: Borcun ifası için tayin olunan müddet.

Örnek: “*Borcun ifası için tayin olunan ecel uzatılmış ise yeni mehil aksi şart edilmedikçe önceki mehil hitamını takip eden birinci günden başlar.*” (BK, M:79)

Islah: Düzeltme, iyileştirme. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: Bir davanın yeni vaka ve sebeplere dayandırılarak aynı sonuca ulaşabilmek için yeniden dilekçe verilmesi.

Örnek: “*Vekil ile takip edilen davada, vekilin azli hâlinde vekâlet veren, davayı takip etmez ve iki hafta içinde bir başka vekil de görevlendirmez ise tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır.*” (H.U.M.K, M:83)

İştirak: Ortaklık, ortak olma, paydaşlık, katılım. (TDK, GTS,2005)

Hukuk dilindeki anlamı: Yan kuruluş – isim olarak kullanılır.

Örnek: “*Kamu ortaklıkları ve iştiraklerinin yeniden düzenlenmesi tedbirlerini uygulamak...*” (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, M:43)

Eş anlamlı sözcükler anlamları aynı ve birbirine çok yakın olan sözcüklerdir. Hukuk dilinde eş anlamlı sözcüklerin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise Arapça, Farsça ya da Batı dilerinden alınan sözcüklerin bir arada kullanılmasıdır. Bu şekilde devşirilmiş eş anlamlı olan fakat kökenleri farklı sözcükler, aynı kavramın birden fazla sözcükle anlatımına sebep olmaktadır. Emre KONGAR internet sitesindeki yazısında hukuk alanında aynı anlama gelen birden fazla sözcük kullanımına hukuk dilinin bozulması bakış açısıyla dikkat çekmektedir:

EMRE KONGAR HUKUK DİLİ DE BOZULDU:

"Ölünceye Dek Müebbet Hapis"

"Şimdiye kadar Türk Dili'nin en güzel metin örnekleri arasında bazı mahkeme kararlarını görmek olanaklıydı. Kimi zaman tek yargıçlı mahkemelerdeki yargıcın dil bilincini yansıtan kararlar, kimi zaman da toplu karar veren ağır ceza mahkemeleri veya Yargıtay, ya da Danıştay gibi organların kararları, temiz, duru Türkçe'nin eşsiz örnekleri arasında gösterilirdi. Bundan sonra aynı örneklere ne derece rastlayabiliriz bilmem. Çünkü artık yasaların da dili bozuldu. Yeni Türk Ceza Yasası'nda "onur" ve "şeref" gibi aynı anlama gelen sözcüklerin "onur ve şeref" olarak art arda sıralanması bir yana, bozuk ve karmaşık, son derece güç anlaşılan cümleler, yeni çıkarılan yasaların temel özelliği oldu. Dil zihnin bir türevi, zihin de dilin bir yansıması olduğu için, nasıl ki kargaşa içinde bir zihin kötü bir dile yol açıyorsa, kötü bir dil de zihin bulanıklığına neden oluyor. Tabii buna bir de hukukun temel kavramlarını zedeleyen af yasaları, kanun koyucunun kendi adamlarını yasal kovuşturmadan kurtarmak için metinlere zorla soktuğu ve yasaların genel mantığını bozan özel hükümler eklenince ortalık iyice karışıyor. Hukuk mantığının ve dilinin bozulmasındaki son örnek geçen hafta tüm gazetelerin dille ilgili köşelerinde ve okur mektuplarında vurgulandı: Eleştirilen ifade, 'Ölünceye kadar müebbet hapis' cümlesiydi. Bilindiği gibi "müebbet" sözcüğü Arapça kökenlidir, sonu olmayan gelecek zaman anlamına gelen 'ebed' sözcüğünden türemiştir; kısaca 'sonsuz' demektir." (02 Temmuz 2007)

Aşağıda hukuk dilinde bir arada kullanılan eş anlamlı kavramlardan bazılarına örnekler verilmiştir:

Kamu-Amme:

Kamu (T.): Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme. (TDK, GTS,2005)

Örnek: “*Şahsiyet hakkı ihlal edilenin rızasına ve üstün nitelikte bir özel ya da kamu yararına veya kanunun verdiği bir yetkiye dayanmayan her tecavüz hukuka aykırıdır.*” (MK, M:24)

Amme (Ar.): Kamu. (TDK, GTS,2005)

Örnek: “*Zeval bulan hükmî şahsın malları, kanunda, nizamnamesinde veya tesis senedinde hilafına hükümler bulunmaz yahut salahiyetler uzuv, hilafına karar vermiş olmazsa gayesinin taalluk ettiği hukuku amme müesseselerine intikal eder.*” (MK, M:50)

Şahıs-Kişi:

Kişi (T.): İnsan, kimse, şahıs. (TDK, GTS,2005)

Örnek: “*Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok on beş gün içinde hakim önüne çıkarılır.*” (Anayasa, M:19)

Şahıs (Ar.): Kimse, kişi, zat. (TDK, GTS, 2005)

Örnek: “*Hakiki şahıs olan tacirin ölümü halinde mirasçıları ve ticareti terk etmesi halinde kendisi defter ve kağıtları gereğince saklamakla mükelleftir.*” (TK, M:68)

Azami-En çok:

En çok (T.):

Örnek: “*Yakalanan ve a tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok on beş gün içinde hakim önüne çıkarılır.*” (Anayasa, M:19)

Azami (Ar.):

Örnek: “*Teşekkül mensuplarının teşekkülün amaçlarına yönelik cürüm işlemleri halinde, verilecek cezaların toplamı en ağır cezayı gerektiren fiilin cezasının azami haddini geçemez.*” (CK, M:313)

Türk hukuk dilinde aynı cümle içinde yan yana kullanılan anlamları farklı fakat aralarında bulunan anlamsal ilişkiden dolayı sıklıkla kullanılan sözcükler bulunmaktadır. Hukuk dilinde kullanılan bu sözcük çiftlerine aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

usul – fûrug : Çocuklar ve ana baba tarafı

cürüm-kabahat: Suç ve kusur

mecur-müstecir: Kiracı ve kiralayan

hak-hürriyet: Adalet ve özgürlük

müddei-müddei aleyh: Davacı ve davalı

Türk hukuk dilinde farklı anlamları olan Arapça ve Farsça sözcükler birlikte kullanılmaktadır. Örneğin, “10 Ocak 1981 tarihli Resmi gazetede yayımlanan 2369 ve 2370 sayılı yasalarda hem ‘duruşma, gerek, uyarınca, işlem, ayırık, tutukevi, ölçü, ilişkin’ gibi Türkçe sözcükler ‘müstaceliyet, müzakere, nakil, celp, icra, müsadere’ gibi eski sözcükler kullanılmaktadır.” (Özden, 1981:34) “Bunu hukukçular bile Türk hukuk dilindeki tutarsızlık olarak nitelendirmektedir.” (Özden, 1981:36; Özdemir, 1969:124)

Sonuç

Hukuk dilinin zor anlaşılır olmasının nedeni Arapça ve Farsça kökenli, günlük dilde hiç kullanılmayan ya da çok nadir kullanılan, eski sözcük örgüsünden oluşan alt yapısından kaynaklanmaktadır. Türk Hukuk dilinde hâlâ kullanılmaya devam eden Arapça ve Farsça sözcükler iletişimi zorlaştırarak aksaklıklara neden olmasının yanında belirsizlik yaratarak iletişimde tam anlamıyla muamma oluşturmaktadır. Çünkü yabancı kökenli kavramlar dil ve düşünce arasındaki uyumu bozar. Bilinçlenmeden uzak ezberci öğrenme ortaya çıkar. Herhangi bir yol almak yerine gereksiz çaba ve zaman kaybı gelişmeyi önler.

Hukuk dili; anlamsız sözcük tekrarları, uzun ve örgüsel cümle yapıları ve eski kullanımları nedeniyle dilbilimsel bir karmaşa oluşturmaktadır. Hukuk dili sadeleştirme çabalarına rağmen hâlâ ağır ve anlaşılması güç yapısını korumaktadır. Günümüze kadar dilin sürekli değişmesi ve gelişmesine rağmen hukuk dilinin belirsiz dil olarak kalması bu dile tutucu bir özellik kazandırmaktadır.

Özet olarak söylemek gerekirse; birçok dilbilimci ve eleştirmen hukuk dilini günlük dilden uzak, soyut nitelik taşıyan cümle ve kavram yığını olarak açıklamaktadır. Hukuk dili bütün bu saydığımız özellikleriyle ve gündelik dilden uzak yapısıyla hem dil hem hukuk hem de yurttaşlar için aşılması zor bariyer niteliğindedir. Genel, soyut ve belirsiz ifadelerle dolu sözcüklerden oluşan Türk hukuk dilinde belirsiz dil kullanımı açısından birçok örnek gösterilebilir.

“Muayyen mühlet zarfında muameleyi yapmaya mecbur olan kimseni....” (HUMK, M:17)

Buradaki “muayyen mühlet” kavramı belirsiz ifadeye verilebilecek örneklerden sadece biridir.

Kısaltmalar

Ar.: Arapça

BK: Türk Borçlar Kanunu

CK: Türk Ceza Kanunu

Far.: Farsça

GTS: Güncel Türkçe Sözlük

HUMK: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

İİK: İcra İflas Kanunu

MK: Türk Medenî Kanunu

T.: Türkçe

TDK: Türk Dil Kurumu

TK: Türk Ticaret Kanunu

Kaynakça

Akıncı, Şahin. *Borçlar Hukuk Bilgisi Genel Hükümler*. Konya: Damla Ofset, 2006.

Akıncı, Şahin. *Roma Hukuku Dersleri*. Konya: Seyran Yayıncılık, 2003.

Aşçıoğlu, Çetin. “Dil ve Hukuk”. Cumhuriyet Bilim Teknik (03.11.2001).

Aydemir, İbrahim Ahmet. “Türk Hukuk Dili Üzerine Araştırmalar I”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 58/2 (Aralık 2010), 19-36.

Cumhuriyetin 75. Yılı. Cilt 1. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000.

Dil Devriminin 30 Yılı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1962.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1973.

Oğuzman, M. Kemal - Barlas, Nami. *Medenî Hukuk*. İstanbul: Beta Yayınları, 2005.

Oğuzman, M. Kemal – Seliçi, Özer. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Filiz Yayınları, 8. Baskı, 2001.

Öncel, Mualla vd. *Vergi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları , 1995.

Özdemir, Emin. *Öz Türkçe Üzerine*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1969.

Özden, Yekta Güngör. *Atatürk’ün Yolunda Türk Dil Devrimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1982.

Taylan, Erbay. *Yasa Sözlüğü*. İstanbul: Sebat Matbaası, 1982.

TC Anayasası. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1994.

Tiersma, Peter. *Legal Language*. Chicago: Univ. Of Chicago Press, 1999.

Türk Ceza Kanunu. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1994.

Türk Medenî Kanunu. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997.

Türk Ticaret Kanunu. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1998.

Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, 2005.

Yılmaz, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.

Zülfikar, Hamza. “Cumhuriyet Dönemi Terim Çalışmalarına Bir Bakış ve Varılan Son Durum”. *Türkçenin Çağdaş Sorunları*. ed. Gülsevin. Gürer - Boz, Erdoğan. 311-331. İstanbul: Divan Yayınevi, 2006.